

Torgny Lindgren: Muistissa (Minnen) | Maailmankirjat

Hilpeät ja surumieliset muistelmat

RIITTA VAISMAA

“Kirjoittaminen on yleensä tehnyt minut onnelliseksi, sanon. Nyt olen kaivannut takaisin nuoruuteni ja miehuuteni hilpeyteen. Melkein kaiken minkä olen kirjoittanut, olen kirjoittanut hilpeyden vallassa. Joutunut koko ajan tukahduttamaan sitä. Jotta se ei näkyisi. Miksi? Luulisin, sanon, että hilpeys on raskas synti.”

Näin **Torgny Lindgren** (s. 1938) tilittää kustantajalleen muistelmaromaaninsa loppusivuilta. Onneksi hän on tehnyt syntejään onnistumatta hilpeyttä tukahduttamaan. Lindgren on kautta tuotantonsa onnistunut olemaan samaan aikaan hilpeä ja vakava. Ikivielmun muistelmat eivät tee poikkeusta, lisänä on eräänlainen surumielisyys.

Hän sanoo vielä kustantajalle: __

Kun sinä lähdet ja viet mennessäsi tämän käsikirjoituksen, sanon, niin silloin alkaa vanhuus.

Aivan lopuksi muistelija ja kustantaja kuitenkin listaavat kymmenkunta teosta, jotka ovat vielä kirjoittamatta. Näitä ovat mm. profeetta Jeremiaan monologi kun hänet on heitetty kaivoon, Gustav Mahlerin viimeinen matka ja västerbottenilaisen metsätyön historia. Luetelo kuvaa oivallisesti Lindgrenin romaania *Muistissa*. Se on samaan aikaan Västerbottenin agraarihistoriaa ja monen tason ruotsalaista ja eurooppalaista kulttuuri- ja kulttuuripoliittista historiaa. Ylä- ja alatasot ovat riemastuttavasti rinnan, jopa samassa virkkeessä. Onhan Lindgren ollut mm. Ruotsin akatemian jäsen vuodesta 1991. Toisaalta hänen teoksensa ovat enimmiltään juurevasti kiinni Ruotsin Länsi-Pohjan maaseudussa.

Kustantajien kanssa käydyistä keskusteluista *Muistissa* lähtee myös liikkeelle. Kustantajat, kaikki kuusi, kehottavat Lindgreniä kirjoittamaan muistelmat.

En minä voi, sanoin. Ei minulla ole muistoja. — Kaikilla ihmisillä on muistoja, kustantaja sanoi —, hän luuli että minä yritin tehdä itsestäni numeroa väittämällä ettei minulla ole muistoja. Minä en kuvittele että muistaisin jotain, sanoin. Olen kohta puoli vuosisataa eläntänyt itseni kuvitelmillani. — Olisi kiusallista ruveta nyt nimittämään niitä muistoiksi.” Niinpä *Muistissa* pohtiikin muistamista, muistoja ja muistia ja kysyy, ovatko ne eri vain samoja asioita. “Et kai sinä väitä, että kärsit muistinmenetyksestä? kustantaja kysyi. — Minulle on sattunut melkein kaikkea, sanoin. Sairauksia ja kuolemantapauksia ja petoksia ja kunnianosoituksia ja ukonilma keskellä ulappaa pienessä soutuveneessä. Olen aika paljon yli seitsemänkymmenen. Mutta en minä ole menettänyt muistiani, en usko että minulla sitä koskaan olikaan. Ajattelukyky on edelleen paremmasta päästä Ruotsissa. — Meillä näyttää olevan historian tarve, sanoin. Historian ja tarinoiden. Siksi me keksimme muistin.

Lindgren kertoo sukunsa ja perheensä historiaa. Hän kertoo osuvasti, kuinka hän muistaa asioita, jotka ovat tapahtuneet ennen hänen syntymäänsä. Perheen yhteinen historia kulkee sukupolvilta toiselle. Kun Lindgren vielä on elänyt lapsuutensa sukunsa tutuilla ja ikiaikaisilla paikoilla, kokemus on aivan luonnollinen. Tämän varmaan tunnistaa moni omasta elämästään.

Perheen ja maaseudun kautta Lindgren käsittelee niin luonnon kuin ihmistenkin elämän kiertokulkua, johon kuolema kuuluu yhtä itsestään selvästi kuin elämäkin. Kun isän kansa viimeisellä kalastusreissulla puhutaan elämästä ja kuolemasta, isä toteaa, että jos poika joskus kirjoittaa kirjan itsestään, hän kirjoittaa samalla myös isästään. "Niin, sanoin. Se on väistämätöntä."

Myös äidin kuoleman edellä käydään vakavaa keskustelua; se päättyy maanläheisesti:

Kaikesta morfiinista huolimatta hänen ajatuksensa olivat siis täysin kirkkaat. Ja minä pyysin häneltä uunikuivatun poronlihan reseptiä.

Muistissa on koko matkaltaan haikeaa kirjallisuuden ylistystä ja puhetta kirjoittamisen välttämättömyydestä. Kun syöpä runteli isoisää, tämä kirjoitti sinnikkäästi omaa perunkirjaansa. Kun etusormi murtui, tämä jatkoi keskisormeen tukeutuen. __

Tämän me jälkipolvi olemme säilyttäneet muistissa: Kirjoittajan etusormi murtuu. Ja kirjoittaminen on silti suoritettava loppuun.

Koululla vieraileva kirjailija, josta huokui tupakansavu, erämaa, savuliha ja kuiva heinä, oli nuoren Torgnyn ensikosketus Ruotsin kirjallisuuteen. Sukulaisnainen, joka kirjoitti rakkaustarinoita viikkolehtiin, oli löytänyt ammattikirjailijan kirjeenvaihtoilmoituksen avulla. Kirjailija osoittautui rentuksi ja petokselliseksi. Täti kuittaa: __

Kukaan ei voi vaatia kirjailijalta, että hän kaiken kukkuraksi olisi täysin syyntakeinen!

Poikana Torgnyn ruumis oli naurettavan venynyt ja kapea, ja lapsuutta ja nuoruutta leimaa keuhkotautiepäily. Suvussa on tavattu kuolla keuhkotautiin. Nähdään, että pojasta ei ole maanviljelijäksi. Vanhemmat ajattelevat, että kenties sentään maaviskaaliksi tai metsäinspehtooriksi.

Kun nuori Lindgren on saamassa Uumajassa lehdestä harjoittelijan paikan, vanhemmilta pitää saada lupa. Sitä ei syntiseen työhön heru. __

Että sinä elättäisi itsesi kirjoittamalla. Niin juuri, sanoin minä, siitä lähtien kun opin pitelemään kynää en ole halunnut mitään muuta Me olemme pitkään epäilleet jotakin tuollaista. Onpa kurjaa. Ei, sanoin minä. Ei se ole kurjaa. Se on puhdasta ja väärentämätöntä nautintoa. Sitten se on luultavasti myös syntiä, sanoi äiti. — Kaikki kirjoitettu on valhetta, sanoi toinen heistä. Totuus ei taivu kirjoitettavaksi. Elämä on sanoinkuvaamatonta.

Yksi tädeistä sentään ymmärtää nuorta kirjoittavaa sukulaispoikaa jopa niin, että hän lupasi keksiä itselleen toisen elämän ja antaa sen pojalle, jotta tällä olisi kunnan ainesta, mistä kirjoittaa.

Uskonto, jumala ja armo ovat keskeisiä Västerbottenissa. Kirkkouskovaiset ja herätysliikkeiden pelastetut elävät sopuisasti rinnan. Isä on ajan myötä päättänyt, ettei jumalaa ole.

Poika taas on lopulta kääntynyt katolilaiseksi.

Torgny Lindgren harrastaa viljalti hienovaraista itseironiaa, joka kohdistuu niin hänen omaan fyysisen hahmoonsa kuin myös hänen omiin töihinsä. Kun hän keskustelee eritoten kustantajien mutta myös muiden kanssa, hän myötäilee keskustelukumppanin aivoituksia ja vinosti ikään kuin alentaa itsensä mutta on samalla puun takaa hyvin tietoinen omasta ja töidensä arvosta.

Omista teoksistaan Lindgren kirjoittaa vain vähän. Kaikkia vaivihkaisia mainintoja ei edes huomaa, jos ei teoksia tunne. Lindgrenin tunnetuimpia romaaneita on Västerbotten-sarjaan kuuluva *Dorén raamattu* (2005, suom. 2006). Sen taustalta löytyy lukutaidoton kaveri, joka osaa alkuperäisen Dorén kuvaraamatun ulkoa, jokaisen vedon ja varjostuksen ja jopa puuttuvat viivat. Poika pitää itseään ainutlaatuisena. __

On välttämätöntä, hän sanoi ja korotti ääntään, että minusta kirjoitetaan kirja.”

Näin tapahtui.

Muistissa kuljettaa lukijaa nostalgisesti hymähdellen myös poliittiselle 1970-luvulle. Teoksessa tavataan eri aikoina lukuisia kirjailijoita niin Ruotsissa kuin Euroopassakin. *Muistissa* on ainutlaatuista kulttuurihistoriaa ja kiherryttäviä anekdootteja Länsi-Pohjasta Ruotsin Akatemian Nobel-saliin, jota ”kauniimpaa huonetta ei taida ollakaan”

Lindgren pohtii persoonallisesti myös elämän tarkoitusta. Hänen suvussaan elämät, myös sattumalta alkunsa saaneet, ovat olleet aiottuja, ja kaikessa on ollut tarkoitus. Myöhempi elämäkokemus on osoittanut, että usein tällä vain haettiin selitystä. __

Ennen minä uskoin että se oli tarkoitus, sanon. Että minun on määrä lukea ja kirjoittaa, ei mitään muuta. Nyt ajattelen usein: Se ei ollut tarkoitus. Mikä sitten on tarkoitus? hän kysyy. Että minulla olisi hevonen ja ajaisin tukkeja ja rakentaisin taloja ja perustaisin puusepänerstaita ja valaisin vellikelloja ja hevostiukuja ja — ja panisin katajanmarjajuomaa käymään suuriin puunassakoihin. — Ehkä se olikin tarkoitus, sanon. Että minun elämästäni puuttuisi tarkoitus.

”Minun elämäni ei ole ollut romaani vaan novellikokoelma, sanon kustantajalleni.” *Muistissa* voisi hyvin saada muunkin luokituksen kuin romaani. Se on fragmentaarinen eikä järin kronologinen. Se on erilaisten tapahtumien, ajatuksenkulkujen ja anekdoottien niukka mutta myös hersyvä kudelma. *Muistissa* on hauska ja liikuttava, se samaan aikaan hupsuttelee ja on aivan tosissaan. Se muistuttaa kovasti Lindgrenin romaaneja, jotka siis on tehty puolen vuosisadan kuvitelmista.

Torgny Lindgren: *Muistissa* (Minnen). Suom. Liisa Ryömä. Tammi 2012. 197 s.